

## Täysistunto

**Torstai 13.12.2018 klo 16.01—20.35**

### **7. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi**

Hallituksen esitys HE 284/2018 vp

#### *Lähetekeskustelu*

**Puhemies Paula Risikko:** Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

#### *Keskustelu*

**18.13 Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen (esittelypuheenvuoro):** Arvoisa puhemies! Äsken lähetekeskustelussa olleen tietopoliittisen selonteon ohessa tietopolitiikkaa edistetään myös konkreettisesti lainsäädännön tasolla.

Nyt keskustelussa on laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta. Kyseessä on tiedonhallintaa koskeva yleislaki. Sillä säännellään tiedonhallintaan liittyvistä vaatimuksista yhteisellä tavalla koskien koko julkista hallintoa. Tiedon hyödyntämisen uudet muodot, yhä reaaliaikaisempi tietojen käyttö ja entistä verkottuneemmat toimintatavat asettavat tiedonhallinnan sääntelylle uusia vaatimuksia. Tarkoituksena on, että tietoon perustuvat julkiset palvelut olisi mahdollista toteuttaa entistä laadukkaammin, tuloksellisemmin ja tehokkaammin tiedonhallinnan tukemana.

Lakiesitys on osa hallituksen Digitalisoidaan julkiset palvelut -kärkihanketta. Uusi laki edistää julkisen hallinnon prosessien automatisointia ja palvelujen digitalisointia. Lailla tehostetaan viranomaisten keräämien tietoaineistojen hyödyntämistä. Näin voidaan vähentää kansalaisten ja yritysten hallinnollista taakkaa. Esityksen mukaan hallinnon asiakkaalta ei saa vaatia asian käsittelyä varten todistuksia tai otteita, jos viranomaisella on oikeus samojen tietojen saantiin toiselta viranomaiselta ajantasaisesti teknisten rajapintojen tai katseluyhteyden avulla. Kansalaisen näkökulmasta tämä edistää sitä, että häntä koskevia tietoja kysytään vain kerran.

Eduskunta on esittänyt viimeisen kymmenen vuoden aikana useita yksimielisiä kannanottoja viranomaisten tietojärjestelmien yhteentoimivuuden edistämiseksi. Myös eduskunnan tarkastusvaliokunta ja hallintovaliokunta ovat useissa lausunnoissaan esittäneet kriittisiä huomioita tietojärjestelmien yhteentoimivuudesta. Tiedonhallintalailla tehostetaan tietojärjestelmien yhteentoimivuuden toteuttamista. Sillä vastuutetaan viranomaiset järjestämään tietojen vaihto yhteentoimivalla tavalla tietojärjestelmien välillä.

## Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2018 vp

Tiedonhallintalaki mahdollistaa myös sääntelyn sujuvoittamisen, hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Nyt on yli kolmesataa säännöstä, joissa on säädetty teknisluonteisesti teknisistä käyttöyhteyksistä, siis yli kolmesataa säännöstä.

Suomessa ei ole ollut viranomaisille yhdenmukaisia tietoturvaturvallisuussäännöksiä. Jo 1990-luvun loppupuolella on kuitenkin tehty selvityksiä, joissa on nähty tarpeelliseksi kehittää tietoturvallisuussääntelyä. Hallituksen esitys pitää nyt sisällään viranomaisia koskevat tietoturvallisuuden perustason varmistavat vaatimukset. Yhteiskuntamme toiminta perustuu tietojärjestelmien ja niissä olevien tietojen saatavuuteen mutta myös tarvittavilta osin luottamuksellisuuden säilyttämiseen. Jotta voimme varmistaa viranomaisten palvelujen tuottamisen asianmukaisella tavalla, hyvää hallintoa noudattaen, on viranomaisten toteutettava riittävät tietoturvallisuustoimenpiteet omassa toiminnassaan.

Tässä yhteydessä haluan vielä todeta, että tällä esityksellä ei muuteta julkisuutta ja salassapitoa tai tietojenluovutusperusteita koskevaa sääntelyä. Näitä koskevat yleissäännökset löytyvät sieltä julkisuulaista.

Tiedonhallinnan sääntely on jo varsin vanhaa. Myös tästä syystä lainsäädäntöä on päivitettävä ja selkeytettävä vastaamaan nykyistä ja tulevaakin toimintaympäristöä ja palvelurakenteita. Hallituksen esityksessä luodaan pohja viranomaisten tiedonhallinnan elinkaarelle. Nyt eduskunnan käsittelyssä oleva esitys muodostaa kestävä perustan viranomaisten palvelutoiminnan tiedonhallinnalle siirryttäessä 2020-luvulle. Näin viranomaiset voivat kehittää palveluitaan kansalaisille siten, että ne vastaavat kansalaisten odotuksiin myös tulevilla vuosikymmenellä.

**Puhemies Paula Risikko:** Sitten mennään puhujalistalle.

**18.18 Merja Mäkisalo-Ropponen sd:** Arvoisa puhemies! En malta olla jatkamatta kyselytunnilla ja edellisessä kohdassa käytyä keskustelua tekoälystä ja digitalisaatiosta, vaikka tiedostan kyllä, että puheenvuoroni menee hiukan tämän lakiesityksen ulkopuolelle, mutta koska tässä ei ollut niin paljon puheenvuorovaroja, niin puhemies sallinee tämän.

On tietysti hiukan erikoista — tai en nyt tiedä, onko se erikoista, mutta vähän hassua sinällään — että tämä laki tuodaan käsittelyyn ennen kuin eduskunta on edellä mainitussa selontekomenettelyssä määrittänyt nämä tietopoliittiset periaatteet ja linjaukset. Jos olisi menty loogisesti eteenpäin, niin toisinpäinhän tämän olisi pitänyt tapahtua, mutta ymmärrän toki, ettei tätä lakia voi siirtää eteenpäin.

Tämän lakiesityksen tarkoituksena on, että tietoon perustuvat julkiset palvelut olisi mahdollista toteuttaa entistä laadukkaammin, tuloksellisemmin ja tehokkaammin tiedonhallinnon tukemana. Esityksen tietopoliittisena tavoitteena on parantaa tietojen tehokasta luovuttamista ja käyttöä tietoturvallisella tavalla viranomaisten, muiden toimijoiden ja palvelujen välillä — äärettömän tärkeitä tavoitteita.

Tämä esitys poistaa osaltaan raja-aitoja eri tietojärjestelmiltä ja tietovarannoilta. Eri viranomaisilla on olemassa omat hyvin tarkat, rajatut rekisterinsä, ja tässä uudistuksessa on varmistettava, että tietoa ei päädy väärin paikkoihin, ja on samalla huolehdittava, että toiminta täyttää EU:n yleisen tietosuojasetuksen vaatimukset.

Nykyteknologia mahdollistaa hyvin helposti tietojen yhdistelyn ja laajojen tietokantojen hallinnan. Tästä me kyselytunnillakin tähän viitaten keskustelimme. Siksi yksittäisten tietokantojen käsittelyssä, saati niiden sähköisessä luovuttamisessa, on oltava erittäin tarkka sellaistenkin tietojen osalta, jotka sinällään ovat yksittäisinä julkisia.

## Pöytäkirjan asiakohta PTK 130/2018 vp

Arvoisa puhemies! Äsken keskustelimme täällä siitä, että ihmis- ja tarvelähtöisen tekoälyn kehittäminen edellyttää laajojen yhteiskäyttöisten datatietokantojen mahdollistamista omadata-periaatteiden mukaan siten, että yksilöllä on mahdollisuus luottaa dataa koskevaan tietosuojaan ja oikeus myös päättää siitä, mitkä tahot voivat käyttää juuri häntä koskevaa tietoa. Tarvitaan siis mekanismit, jotka mahdollistavat yksilön vahvan tietoturvan vaarantamatta kuitenkaan saatavuutta ja mahdollista uusiokäyttöä. Tähän liittyen Suomen tulisi panostaa ohjelmisto-osaamisen kehittämiseen, sillä algoritmien maailmassa on strategisesti välttämätöntä vähentää riippuvuutta muualta tuoduista digitaalisista alustoista. Varsinkaan julkisen hallinnon tekoälyhankinnat ja digitaaliset alustat eivät saa jäädä läpinäkymättömien, muualta ostettujen ratkaisujen varaan, vaan Suomella on oltava kansalaistensa edun turvaamiseksi omaa algoritmiosaamista riittävästi.

Arvoisa puhemies! Liittyen vielä kyselytuntiin ja edellä käsiteltyyn selontekoon muutama sana digitalisaatiosta ja digiosaamisesta.

Digitalisaatioon liittyvän monialaisen osaamisen lisääminen yhteiskunnan kaikilla sektoreilla ja tasoilla on välttämätöntä. Ihmis- ja tarvelähtöisen digitalisaation näkökulmasta olisi tärkeää lisätä kansalaisten osaamista ja ymmärrystä tekoälyn kanssa työskentelystä ja toimimisesta, sen mahdollisuuksista, rajoituksista sekä tekoälyavusteisen toiminnan eettisistä ulottuvuuksista. Tämä toimintamalli auttaisi myös digisyrjäytymisen ehkäisemisessä ja loisi perustaa ihmis- ja tarvelähtöiselle kilpailukyvyille.

Suomi tarvitsee digitaalisen kuilun umpeenkuromisohjelman, sillä meillä on lähes miljoona kansalaista, jotka eivät pysty, voi, osaa tai kykene käyttämään digitaalisia palveluja. Luulemme usein, että kaikki nuoremme ovat diginatiiveja ja sujuvasti liikkuvat digitaalisessa maailmassa, mutta valitettavasti tämä ei pidä paikkaansa. Vaikka nuoret taitavasti käyttävät älypuhelimia ja surffailevat netissä, niin esimerkiksi erilaisten hakemusten tai kaavakkeiden täyttäminen ei heiltä usein onnistukaan. Nuoret liikkuvat siis digitaalisessa maailmassa hyvin rajoittuneesti. Digitaalisen kuilun umpeenkuromisohjelman tavoitteena tulee olla se, että kaikilla suomalaisilla tulee olla pääsy uusimman teknologian sekä parhaiden sovellusten ääreen, ja tässä tarvitaan yhteiskunnan eri tahojen monipuolista hyödyntämistä. Tarvitaan kirjastoja, vapaata sivistystyötä, nuorisotyötä, kouluja ja monia muita tahoja, ja samalla on muistettava myös, että digipalvelujen esteettömyys ja saavutettavuus on varmistettava. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.